

THE ACTIVITY OF THE “SOKOL” SOCIETY IN SHTIP BETWEEN THE TWO WORLD WARS

Oliver Cackov

Institute of History and Archaeology, FES, Goce Delcev University
oliver.cackov@ugd.edu.mk



Publisher info:

Title:

Review of the Institute of History
and Archaeology RIHA

web address:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/RIHA>

ISSN: 2671-3144

eISSN: 2671-3152

First Published: 2010

Subject:

history, archaeology, anthropology
history of art, ethnology,
other humanities

Publisher:

Institute of History and Archaeology
FON, Goce Delcev University

Editor in Chief:

Ljuben Tevdovski
Goce Delcev University, Macedonia
ljuben.tevdovski@ugd.edu.mk

Editorial Board:

Todor Chepreganov
Goce Delcev University, Macedonia
Nevena Trajkov
Florida International University, USA
Trajce Nacev
Goce Delcev University, Macedonia
Jaromir Benes
Univer.of South Bohemia, Czech
Republic
Stojko Stojkov
Goce Delcev University, Macedonia
Aleksandar Bulatovic
Institute of Archaeology, Serbia
Verica Josimovska
Goce Delcev University, Macedonia
Svetla Petrova
Bulgarian Academy of Sciences,
Bulgaria
Oliver Cackov
Goce Delcev University, Macedonia
Vladimir D. Mihajlovic
University of Belgrade
Martin Husar
Constantine the Philosopher University,
Slovakia

Abstract

The purpose of this paper is to emphasize the great merits and achievements, as well as the affirmation of the Sokol Society with all its features and registered successes, which left a lasting mark on the spread of sport life in the period between the two World Wars. In addition to sport activities, they set the tone on the development of the cultural and educational life in the city. Special emphasis is given to the participation of the Sokol gymnasts at the Tenth Gymnastic Festival held in 1939 in Prague (Czechoslovakia), and above all to the unforgettable impressions and hospitality they encountered.

Keywords: sport activities, propaganda, culture, education, gymnasium.

Theme/s: Social History, History of Macedonia, History of Sports.

Проф. д-р Оливер Цацков

АКТИВНОСТА НА „СОКОЛСКОТО ДРУШТВО“ ВО ШТИП ПОМЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ

Историското, политичкото, просветно како и развојот на физичката култура се развивале во рамката на условите на развој кои биле карактеристични за цела Македонија. Физичката култура е широк поим и претставува општествена дејност што има за цел да го зајакнува здравјето на луѓето нивната работна способност и одбрамбена моќ. Тоа е дел од општата култура на еден народ. Првиот македонски педагог штипјанецот Јосиф Ковачев прв ќе го воведо физичкото воспитување во наставната работа во Македонија. Тоа значи дека зачетоците на физичката култура во Штип временски се врзани за самиот крај на 19-от и почетокот на 20-от век, односно непосредно пред крахот на Османлиското владеење во Македонија. Според кажувањата на постари Штипјани првите обиди да се организира спортски живот во градот датираат при крајот на 19-от век и истите биле без голем успех, освен како најава за почеток на спортувањето како значаен дел од животот на населението. Но, поради Балканските и Првата светска војна не биле забележани никакви активности. Што било и нормално со оглед на тоа дека Втората балканска војна се водела непосредно во градот Штип и неговата околина, а за време на Првата светска војна Штип иако бил во позадината на фронтот, сепак голем број од населението во Штип било регрутирано посредно или непосредно во воените активности. Спортските друштва и активности во овој временски период биле формирани со одредени политички цели од еден или друг „освојувач“ кои ги реализирале своите пропангандни и денационалистички стремежи кон македонскиот народ. Од 1915-1918 во Штип забележлива активност покажувала организацијата „Јунак“ активност на ова друштво се одвивало во училиштата поради што и членовите на друштвото биле ученици. „Јунаците“ имале посебна облека која ја истакнувала нивната припадност. Есента 1918 година бил ставен крај на Првата светска војна. По

првата светска војна спортот се повеќе се афирмира помеѓу граѓаните на Штип. Сосема нови насоки во школството културата и физичката култура Штип добива со присоединувањето на Македонија во состав на Кралството СХС. Видлив е неговиот растеж и интензитет со активности, но не од причини што србските власти сакале да го издигнат културно-просветниот живот на населението од овој крај, туку исклучиво од пропагандни цели. Набргу по доаѓањето на српската власт во Штип тие го формираат „Соко „ гимнастичко друштво. Инаку целото име на друштвото гласи „Брегалничка жупа, Вардарски Соко, Соколско друштво Штип. Штипското друштво било зачленето во Југословенскиот соколски сојуз. Начелник на штипското друштво во овој период бил наставникот по физкултура во штипската гимназија Алојз Соколовски со потекло од Чехословачка. Гимнастичките активности се одвивале во шпиталето .

Власта сметала дека добро физички подготвена младина значело и подготвени војници кои ќе ја бранат државата од евентуална војна. Друштвото многу бргу стекнало популарност помеѓу малдинците и децата од градот. Вежбовните активности се сведувале на вежби со справи, на разбој, скокови и трчање. Набргу Соколското друштво започнало да организира јавни приредби и манифестации пред граѓаните со цел да го популаризира друштвото. Тодор Мановиќ ,инаку член на друштвото ќе запише: “физичката култура без причини и неконтролирана од никого успешно се развиваше. Организаторот на соколството во Штип, чехот Соколовски беше енергичен наставник по музика и гимнастика во Гимназијата. Во Соколското друштво беа опфанати учесници од редот на трговско-занаетчиската младина и од други средини кои доброволно се зачленувале во градското соколско друштво. Потоа постепено добија свој оркестар хор со кои во средината на април 1923 година 94 те штипските соколи приредија успешни концерти во Белград и Нови Сад“. Во 1925 година началникот на друштво заминал од Штип бидејќи бил преместен како наставник во Скопје. Континуитетот и растежот на Друштвото продолжува особено по доаѓањето на Ганчо Пајтонциев. Една од задачите што тој ги поставил била збогатувањето на Друштвото со физкултурни справи.

Тоа ќе го потврди во своите сеќавањата Панче Зенделски кој вели: Постепено се набавуваа справи за вежбање, вратило, разбој, карика, коњ, греда и други. Со набавувањето на справите растел и интересот за младината за овој спорт “.

Во 1926 година во офицерскиот дом гимнастичарското друштво извело забележливи академии. Со слични академски точки Соколското друштво во Штип во овој период посетил повеќе градови во Источна Македонија. Во 1928 година во Штип пристигнале “Соколите „ од Мостар, тие со големо воодушевување биле пречекани од граѓаните на Штип. Мостарските “Соколи“ во Офицерскиот дом одржале и јавен час, поздравени со овации од многубројната публика. Оваа посета уште повеќе го поттикнувало интересот на штипјани кон Соколското друштво. Наредната 1929 година штипските гимнастичари имале голема турнеја низ Кралството СХС. Нивниот престој оставил силен впечаток во градовите каде што гостувале. Една таква топла средба на штипските гимнастичари им била приредена во Крушевац (Србија). За овој настан весникот Политика пишува: “ на својата голема турнеја денес во 11 часот претпладне овде престојуват членовите на штипското Соколско друштво, кога пристигнале во возот одекнало громогласно „Здраво“. По меѓусебното запознавање воената музика почнала со свирењето на „Соколскиот марш“. По патот и низ улиците на градот граѓаните воодушевено ги поздравувале гимнастичарите од Штип. На ова патување штипските Соколи го посетиле и Белград и Ваљево“.

Во периодот од 1933 година одбележување била активноста односно петнаесет дневниот курс на Друштвото на младинци од Брегалничкиот округ, на кој учество зеле гимнастичари од Штип, Берово и Кочани. Слетот бил одржан во Скопје од 3 до 5 јуни 1933 година. На слетот гимнастичарите од Штип зеле учество во сите натпреварувачки дисциплини и постигнале одлични резултати. Во периодот од 12 до 15 јуни 1935 година гимнастичарите од Штип учествувале на слетот одржан во Софија (Бугарија) каде што постигнале впечатливи резултати. По сеќавање на учесник во слетот тие за време на престојот биле пречекани од бројните семејства и роднини со потекло од Штип кои живееле во Софија. Таа средба била исполнета со емоции и солзи радосници.

Во 1936/37 година најзначаен момент за штипските гимнастичари бил почетокот на изградбата на новиот Соколски дом. Денот кога почнала изградбата на домот бил „празник“ и за штипјани. Соколските домови се сметале за силен пропаганден фактор во Кралството СХС бидејќи покрај физичките активности, во нив младината ја воспитувале со патриотски дух.

Главен белег во работата на Соколското друштво во 1938 година биле силните подготовки за учеството на гимнастичарите на Деветиот сегимнастички слет одржан во Прага во почетокот на јули 1938 година. За гимнастичарите ова било многу богато искуство бидејќи слетот се одржувал во земја со завидна гимнастичка традиција. Односно земја од која започнало да се развива Соколското движење. Возбудата особено била силна, бидејќи ќе присуствувале во слет во земја позната по својата култура, архитектура, просвета, а не помалку важно било и тоа што јазично земјата била блиска со Македонија. Од сеќавањата на учесниците се забележува ентузијазмот со кој тие се подготвувале за слетот. На слетот од Гимназијата во Штип учествувале: Трајко Кошевалиски, Петар Сарев, Киро Савев, Лазар Каламатиевиќ, Монко Ефтимов, Ѓорѓи Тасков, Методи Балванлиев, Аспарух Гочев, Димитар Казанџиски и Илија Зипев. Од овој слет учесниците донеле силни импресии, а пред се биле воодушевени од гостопримството и љубезноста на кои наидуваат на секој чекор. Сеќавајќи се на овој незаборавен настан Трајко Кошевалиски изјави: “ со пристигнувањето во Чехословачка уште на границата бевме примени мошне срдечно. Веднаш ни понудија храна и сокови. Во Прага пристигнавме на 1. Јуни 1938 година во 6.30 часот. Низ улиците на градот марширавме со музика, бурно поздравени од граѓаните се до училиштето во кое бевме сместени. На јавниот наспап кој се одржа на 3 јуни присуствуваше и претседателот на Републиката д-р Бенеш. Тој бил голем пријател на Југославија, а особено на Србите. Гимнастичарите на овој Десети сегимнастички слет го дадоа својот максимум да остават што може посилен впечаток “. За одбележување е и тоа дека за овој натпревар зборува и пречекот на граѓаните од Штип и благодарноста што достоино го преставиле родниот град.

Забележливи резултати членовите на друштвото постигнале и во 1939 година. Нивната активност се манифестирала преку разновидни форми, приредби, жупаниски натпревари и слично.

На петтиот жупаниски натпревар одржан во Скопје на 24 јуни 1939 година учествувале 37 друштва од Македонија. На овој жупаниски натпревар натпреварувачите од Штип во осмобој го освоиле второто место, а младинките исто така го освоиле второто место. За одбележување е дека Соколското друштво покрај спортските активности го организирале и културно-просветниот и забавен живот во градот. Организирале другарски вечери, игрански, актуелни предавања од

духовниот, просветниот и политичкиот живот на граѓаните. Гимнастичарите имале изградено висок морален карактер и добро однесување, со високи човечки достигнувања.

Тие биле пример каде што живееле. Членовите на Соколското друштво имаат заслуга и за промовирање на други спортови во градот како одбојката и кошарката. Најзначаен момент во почетокот на 1939 година за гимнастичарите на Соколското друштво и за штипјани било свеченото отворање на новиот Соколски дом. По тој повод Гласникот на Српската православна патријаршија пишува: “Штип идниот центар на Брегалничката област изгради прекрасен Соколски дом како споменик на штипските гимнастичари на починатиот Крал Александар Први обединител. Посветувањето е извршено на роденденот на Кралот Петар Втори во 12 часот. Посветувањето го извршил господин Симеон Епископ Злетовски-Струмички”.

Непосредно пред избувнувањето на Втората светска војна се повеќе станувало јасно дека истата е неизбежна. Психологијата на напнато исчекување се одразило и на работата на Соколското друштво. Ентузијазмот се повеќе спласнувал за да 1940 сите активности на Соколското друштво целосно замреле, со ова била ставена точка на една согата активност која го збогатила не само спортскиот дух туку и во сите пори на животот на градот Штип.

Литература

1. Јакочев (1983) Соколска организација и стварање прве заједничке државе Јужних Соловена, Народна књига.
2. Кирил Цацков, Штипскиот регион меѓу двете светски војни 1918-1914 година, ПФ “Тоце Делчев,, Штип, 2002.
3. Културните, музичките и спортските активности во Штип во периодот 1918-1941 година, Историски архив на град Штип. Фонд Мемоарска граѓа.
4. Љубодраг Димич, Културна политика у Краљевини Југославији 1918-1941, Стубови културе, Београд.
5. Миле Стојич (2008) Визуелна култура Сокола, Новопазарски зборник 31.
6. Миливоје Павловиќ, (1931) Идеологија соколства, Скопска жупа, Скопје.
7. Тодор Мановиќ, Културата и културните активности во Штип меѓу двете светски војни, Штип и Штипско во НОВ 1941-1945 година, Скопје, кн. 1, 2000.
8. Трајко Кошевалиски, Развојот на физичката култура во Штип и штипско, ракопис.